

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 15/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 7 kap. ärvdabalken

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 juni 2000 en proposition med förslag till lag om ändring av 7 kap. ärvdabalken (RP 77/2000 rd) till lagutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Markku Helin, justitieministeriet
- konsultative tjänstemannen Matti Halén, finansministeriet
- lagstiftningsråd Esko Laurila, jord- och skogsbruksministeriet
- äldre regeringssekreterare Jorma Immonen, handels- och industriministeriet
- avdelningschef Leena Linnainmaa, Centralhandelskammaren
- distriktsagrolog Heikki Ollikainen, Uleåborgs Landsbygdscentral

- jordbruksekonom Perttu Pyykkönen, Peller-vo ekonomiska forskningsinstitut
- CGR-revisor Risto Järvinen, Tilintarkastajien Oy-Ernst & Young
- chefsjurist Risto Airikkala, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf
- delegationsordförande Magnus Bargum och generalsekreterare Anders Blom, Familjeföretagens Förbund rf
- advokat, styrelsemedlem Marja Pääkkö, Yrittäjänäisten Keskusliitto
- chef för stämningsmän Seppo Seppälä, Finlands Stämningsmän rf
- direktör Rauno Vanhanen, Företagarna i Finland
- ordförande Pekka Sairanen och vicehäradshövding Tero Honkavaara, Industrins och Arbetsgivarnas SMI-delegation
- professor Matti Koiranen.

Dessutom har ett flertal organisationer och enskilda medborgare lämnat sitt ställningstagande i saken till utskottet.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att bestämmelserna om bestämmande av laglott i ärvdabalken skall ändras. Värdet av en gåva som varit avsedd att gynna gåvotagaren skall inte läggas till arvlåtarens kvarlåtenskap när laglotten beräknas, om det med hänsyn till arvlåtarens viljeförklaring är klart att detta inte varit hans avsikt.

Vidare föreslås att en testamentstagare skall kunna betala en arvinges laglott eller vad som brister i laglotten i pengar, också om rätten till penningprestation inte uttryckligen nämns i testamentet. Bestämmelsen om anspråk på laglott skall samtidigt ändras så att det i vissa fall är

möjligt att framställa anspråk genom tillkännagivande i den officiella tidningen.

Dessutom föreslår regeringen att bestämmelsen om utfyllnad av laglott skall ändras. Arvlåtarens förordnande om att en gåva skall beaktas vid bestämmande av laglott skall inte längre för-

orsaka skyldighet att fylla ut laglotten med egendom som inte hör till kvarlåtenskapen, om förordnandet ges först efter att gåvan har givits.

Lagen avses träda i kraft cirka tre månader efter att den har antagits och blivit stadfäst.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Lagutskottets utgångspunkter

I propositionen ingår tre ändringsförslag:

- 1) en testamentstagare får rätt att betala laglott i pengar,
- 2) laglottsyrkanden kan framställas också i officiella tidningen och
- 3) bestämmelse om gynnande gåva ändras så att arvlåtarens viljeförklaring avgör om en gynnande gåva betraktas som boets tillgångar eller inte. Samtidigt ändras också bestämmelserna om gävtagarens skyldighet att fylla ut laglotten.

De två förstnämnda ändringsförslagen är tekniska till sin karaktär och avser att underlätta arvs-skiftet i praktiken. Utskottet har ingenting att anmärka i fråga om dem och tillstyrker därför lagförslaget på dessa punkter.

Det tredje ändringsförslaget — som gäller bestämmelserna om gynnande gåva — motiveras med behovet av att underlätta generationsväxling inom företag. Vidare påpekas att förslaget är schematisk på det sätt som de arvsrättsliga bestämmelserna i regel är och att det inte ingriper i regelverket om laglott.

I motsats till regeringen anser utskottet att förslaget till ändring av reglerna om gynnande gåva är en principiell ändring som ingriper i grunderna för laglottssystemet och ingalunda en mindre lagändring som underlättar generationsväxling. Det menar att ändringsförslaget inte uppfyller kraven på god lagstiftning i frågor av denna typ. Förslaget kan få oanade konsekvenser för arvsskiftet i olika slag av familjer. Det har inte sådana positiva effekter för generations-

växlingar som det allmänt antas ha. Utskottet tillstyrker inte lagförslaget på denna punkt.

Utskottet motiverar sin syn mera ingående i följande avsnitt.

Bestämmelsen om gynnande gåva och laglotsreglerna

Terminologin i ärvdabalken är rätt okänd och bestämmelserna svåra att förstå. Ärvdabalken anses också svårtolkad. Därför inbegriper utskottet i början av betänkandet en beskrivning av begreppsapparaten i propositionen och en kortfattad redogörelse för de nuvarande bestämmelsernas uppkomst.

Gynnande gåva

Den gällande lagen förbjuder s.k. gynnande gåva. Med gynnande gåva avses en sådan gåva eller förmån av gåvonatur som arvlåtaren gett under sin livstid och som skall beaktas när laglotten räknas ut och som uppenbarligen givits i syfte att gynna mottagaren till skada för en bröstarvinge. Förbudet mot gynnande gåva betraktas som det effektivaste skyddet för vårt laglottssystem.

För att en gåva skall anses vara en gynnande gåva krävs inte explicit bevis på arvlåtarens avsikt att gynna mottagaren. Överlåtelsens storlek och karaktär av gåva motiverar i praktiken gävpresumtionen. Det finns ingen exakt utredning om detta i rättspraxis, men det anses allmänt att betydande gåvor som arvlåtaren gett 5—8 år före sin död är gynnande gåvor. Av ännu tidigare givna gåvor har förutsatts en viss grad av gynnande avsikt om de har beaktats i laglottskalkylen. Ett godtagbart syfte med gåvan, som

att främja generationsväxling, förefaller däremot fungera så i rättspraxis att gåvan inte anses som en gynnande gåva.

Laglott

Laglotten är den del av arvlåtarens egendom som denne inte fritt får överlåta eller testamenta och som går direkt till arvlåtarens bröstarvingar. Laglotten är hälften av arvslotten. Laglottssystemet skyddar bröstarvingen också mot konsekvenserna av gåvor som arvlåtaren gett under sin livstid.

Men laglotsreglerna leder inte till att alla bröstarvingars arvslott vore lika stor och att föräldrarna inte skulle ha någon möjlighet att inverka på barnens arvslottar.

Laglottssystemet

Laglottssystemet hör till de äldsta legislativa institutionerna inom kvarlåtenskapsrätten. Det härstammar från den romerska rätten. Systemet avser att

- skapa rättvisa mellan generationerna och
- värna likställdheten mellan bröstarvingarna utifrån principen om lika delning.

Laglottssystemet sattes i kraft i Finland 1951 efter en lång beredning. Beredningen av en reform av de förlegade, inflexibla bestämmelserna började redan på 1920-talet. Utifrån dessa förberedelser genomfördes en delreform 1951 för att samordna och utvidga testamentsfriheten och laglotsbestämmelserna.

I förarbetena till laglotsreglerna fästes särskild vikt vid bröstarvingarnas likställdhet (RP 37/1948 rd — LaUB 18/1950 rd). Under hela lagberedningsprocessen söktes metoder att hindra att laglotsreglerna kringgås. Bestämmelsen om gynnande gåva kom till under behandlingen i lagutskottet i riksdagen. När ärvdabalken sågs över 1966 bibehölls principen om likabehandling av bröstarvingar oförändrad.

År 1982 kompletterades ärvdabalken med ett nytt 25 kap. om ärvande av en gårdsbruksenhet som innebar att en övertagare av ett gårdsbruk som är delaktig i arvsskiftet gavs samma ställning som en typisk övertagare till vilken arvlåtaren under sin livstid har överlåtit lägenheten till

ett lägre pris än det gängse priset. För att säkerställa detta antogs en bestämmelse om värdering av en lägenhet som hör till kvarlåtenskapen. Enligt denna bestämmelse beaktas lägenheten vid skiftet till ett lägre värde än dess försäljningsvärde. Förslaget avsåg att sammanjämka principen om kvarlåtenskapsrättslig likafördelning och vissa näringspolitiska aspekter. Också då gav lagutskottet särskilt akt på principen om bodelägarnas likställdhet. Därför godkände utskottet inte sådana bestämmelser som skulle ha begränsat laglotten, utan kompletterade lagen med en bestämmelse om skydd för laglotten (LaUB 2/1982 rd — RP 149/1980 rd).

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna om gynnande gåva

Ändringsförslaget i propositionen

I 7 kap. 3 § ärvdabalken föreslås en sådan ändring att arvlåtarens syfte avgör om en s.k. gynnande gåva skall räknas till boets tillgångar och beaktas i laglottskalkylen eller inte. Arvlåtaren skall kunna ändra sig om gåvans natur efter det att han gett gåvan. Med andra ord kan arvlåtaren bestämma att en gåva som givits under förutsättning att den inte räknas till boets tillgångar trots allt skall betraktas som förskott på arv och därmed beaktas i laglottskalkylen.

Regeringen anför följande motiv för sitt ändringsförslag:

— enligt nuvarande uppfattning inskränker bestämmelsen om gynnande gåva i allt för hög grad en persons frihet att skänka bort sin egendom under sin livstid,

— förbudet mot gynnande gåva missgynnar arvlåtarens bröstarvingar som gåvotagare jämfört med icke dödsbodelägare,

— det faktum att gynnande gåva utan undantag beaktas som arv försvårar överföringen av egendom som hör till en näring till övertagaren under arvlåtarens livstid,

— det faktum att gynnande gåva utan undantag beaktas försvårar också arvlåtarens andra syften, som önskan att underlätta försörjningen för ett sådant barn som klarar sig sämre,

— motsvarande bestämmelse är okänd i de övriga nordiska länderna och har inte heller ansetts behövlig.

Ändringsförslaget gäller alla slag av egendom som kan ärvas, som de arvsrättsliga bestämmelserna över lag. Enligt propositionens motivering har en sådan definition stöd i grundlagen. Därför har det inte ansetts lämpligt att inskränka förslaget till något visst egendomsslag, som gårdsbrukslägenheter eller företag.

Regeringen framhåller att samtidigt som arvlåtaren får friare händer finns det en risk för att denna frihet missbrukas. Men den bedömer att risken är liten eftersom

— principen om likabehandling av barn är djupt inrotad,

— propositionens positiva verkningar är mycket stora och

— arv och laglottsbestämmelser inte längre spelar en central roll för barnens försörjning.

Målen i regeringsprogrammet

Enligt regeringsprogrammet avser regeringen att utreda hur generationsväxlingar inom familjeföretag och jordbruket kan främjas. I programmet hänvisas till näringspolitiska åtgärder och ett planerat företagsamhetsprojekt, men i övrigt anges där inte närmare på vilket sätt — till exempel genom skattebestämmelser, arvsbestämmelser eller en kombination av båda dessa — meningen är att främja generationsväxlingar.

Om det blir fråga om arvsrättsliga metoder kommer man osökt att tänka på en specialreglering på näringspolitiska grunder.

En bedömning av propositionen

Trots regeringsprogrammet har någon proposition som gäller näringsrelaterad egendom inte lämnats till riksdagen, bara en abstrakt proposition om ändring av principerna i ärvdabalken. Under beredningen av propositionen har det inte utretts hur ändringsförslaget kan tänkas främja detta syfte i regeringsprogrammet.

I propositionen ses det som en självklarhet att de positiva effekterna av ändringsförslaget är betydligt större än riskfaktorerna. Någon riskanalys läggs inte fram, inte heller siffror, forsk-

ningsresultat eller andra liknande uppgifter att bygga en bedömning på.

Propositionen går inte närmare in på de inbördes relationerna mellan de grundläggande fri- och rättigheterna. Den lyfter fram bestämmelserna om egendomsskyddet i grundlagen men tar ingen hänsyn till likställighetsaspekter. Reglerna för arvande av gårdsbrukslägenheter nämns inte ens, trots att grundlagsutskottet i samband med att de stiftades konstaterade att lagen kunde stiftas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 1/1981 rd). Utskottet anser att bestämmelserna i grundlagen inte kan hindra särskilda arrangemang för arvande av företagsegendom.

I propositionen saknas vidare ett resonemang om konsekvenserna av de arvsrättsliga bestämmelserna för de känslomässiga faktorerna i familjen och deras betydelse för möjligheterna att fortsätta familjeföretaget. Benägenheten att inse familjegemenskapens betydelse och sätta värde på den avspeglas också i parternas starkt divergerande uppfattningar om vilken roll bestämmelsen om förbud mot gynnande gåva spelar i praktiken. En del anser att laglottsskyddet är alltför starkt, den andra ytterligheten menar att förbudet mot gynnande gåva i praktiken är betydelselöst. En tredje part intar en medlande hållning och anser att förbudet mot gynnande gåva är den enda bestämmelse som kan ge arvingen ens något mått av skydd när han eller hon har blivit särskilt diskriminerad i familjekretsen.

Propositionen bör ses mot bakgrunden av att regeringen vill dra upp principiella riktlinjer för hur starkt laglottsskyddet hos oss är. Här står två principer mot varandra, dels att arvlåtarens vilja är det enda som har betydelse eller åtminstone bör ha betydligt större betydelse vid arvsskiftet, dels att arvingarna bör vara likställda. Om man vill ändra på laglottssystemet bör det enligt utskottets mening ske öppet utifrån tillförlitliga utredningar och undersökningar och en tillräckligt bred allmän debatt, på det sätt som också andra principiella ändringar i vår arvslagstiftning har gjorts och förberetts.

Den föreslagna regeln kunde tillämpas alltid när arvlåtaren har två eller flera bröstarvingar. Utskottet ser en viss risk för att en del av arvinge-

arna — till exempel barnen från ett tidigare äktenskap, barn födda utom äktenskapet, handkappade barn och barn med en livsstil och värderingar som inte svarar mot föräldrarnas uppfattningar — de facto på osakliga grunder kunde uteslutas från arvet och bestämmelserna om att göra arvingarna arvlösa den vägen kringgås.

Enligt lagutskottets sätt att se är det fråga om en reglering som inverkar på de familje- och arvsrättsliga grunderna. God lagstiftningssed kräver att man i familje- och arvslagstiftningen inte går in för lösningar som det inte har förts en allmän debatt om och som inte fått bred uppslutning.¹ Men i sin proposition föreslår regeringen att de arvsrättsliga huvudprinciperna skall ändras efter mycket knapphändig beredning utan att lagens verkningar har utretts enligt lagberedningsanvisningarna. Att en grundlig beredning hade varit på sin plats framgår av en lång rad kommentarer som utskottet mottagit från enskilda medborgare och organisationer efter det att allmänheten fått kännedom om propositionen genom massmedierna. I merparten av de inkomna breven anses att en jämlik behandling av arvingarna inte bör frångås och väg beredas för familjegräl och arvsstrider.

Främjande av generationsväxlingar inom familjeföretag

Familjeföretagens betydelse

Familjeföretagen, däribland gårdsbruksföretag och firmor, har idag elva gånger större sysselsättande effekt än Nokiakoncernen. Med hänsyn till att en stor del av dessa företag inom de närmaste åren står inför en generationsväxling är det både samhälleligt och samhällsekonomiskt viktigt att främja generationsväxlingarna.

Utskottet har därför försökt reda ut vad som bör och kan göras i saken. Kännedomen om tolkningen av gällande bestämmelser om laglott och tolkningen i rättspraxis är bristfällig. Av denna

orsak har utskottet i sitt betänkande skrivit in vissa synpunkter som kan förklara det rådande rättsläget. Om ovissheten i dessa frågor skingras kan det betyda färre onödiga arvsanspråk vid generationsväxlingar som genomförts redan nu och samtidigt göra det lättare att få till stånd avtal som håller med tanke på planerade generationsväxlingar.

Problemen med generationsväxling

Enligt utredning till utskottet var det överlägset största enskilda problemet hösten 2001 i de små och medelstora industriföretag där en generationsväxling var aktuell att hitta en lämplig övertagare (49 %). De näst största problemen gällde beskattningen (18 %), kunskapsöverföring i anknytning till affärsverksamheten (13 %) och finansieringen (10 %). Arvsrelaterade faktorer (6 %) utgjorde den minsta specificerade problemgruppen.

En misslyckad generationsväxling kan helt i onödan förstöra framgångsrika företag och ett stort antal arbetstillfällen.

Arvsrättsliga problem i anknytning till generationsväxling

Trots begäran har det inte gått att få en tillförlitlig utredning om de arvsrättsliga problemen kring generationsväxling. De främsta orsakerna som kommit fram i lagutskottet är:

- företagarens plötsliga och oväntade död
- situationer där företagsegendomen har getts som gåva till en arvinge för 10—20 år sedan och de övriga arvingarna vid arvlåtarens död kräver sin laglott av gåvomottagaren och
- okunskap, dvs. man vet inte hur en generationsväxling borde ha gjorts eller hur gåvoskatten räknas ut och kvitton som utvisar gåvans värde har inte bevarats.

Den föreslagna ändringen spelar ingen roll för de generationsväxlingar där företagaren plötsligt och oväntat avlider. Ändringen är inte heller till någon hjälp i de situationer där företagsegendomen har givits som gåva till en av arvingarna för 10—20 år sedan, eftersom de nya bestämmelserna tillämpas bara på gåvor som givits efter det att lagändringen träder i kraft. Inte ens det

¹ Utskottet tog för ett år sedan i sitt betänkande om partnerskapslagen ställning till kraven på beredningen av den familjerättsliga lagstiftningen, se LaUB 15/2001 rd — RP 200/2000 rd).

att den föreslagna ändringen går igenom kan garantera en sådan stabilitet och beständighet i företagsregleringarna som behövs vid en generationsväxling. Målet är ju att företagaren på en gång skall få kontroll över läget och att han inte behöver vara rädd för överraskande penninganspråk. Om överlåtaren dör strax efter överlåtelsen kan de övriga arvingarna framställa arvsrättsliga krav och då återgår gåvobeskattningen till att verkställas i samband med arvsbeskattningen.

I utskottet har det däremot framgått att gåvor som givits i generationsväxlingssyfte inte har betraktats som gynnande gåvor i rättspraxis.

Vidare har det framgått att det i praktiken finns en tendens att höja värdet på en gynnande gåva oskäligt mycket när det skall slås fast vid arvsskiftet. Gåvotagarens egen arbetsinsats läggs till företagets värde men en eventuell skuld som flyttats över på gåvotagaren dras inte av. Värdet vid gåvotillfället har inte skrivits upp och därmed är det svårt att åberopa det, trots att det i lagen finns klara regler för att gåvan skall värderas till värdet vid gåvotillfället, om inte något annat kan visas.

Hur generationsväxlingar kan underlättas

Enligt rådande uppfattning innebär en lyckad generationsväxling en process i flera faser som kräver långsiktighet och planmässighet och som det finns fler än en modell för. I varje företag måste situationen klarläggas särskilt och de optimala tillbudsstående metoderna övervägas. Det är skäl att börja ordna med generationsväxling i tid.

På senare tid har det vidtagits en lång rad enskilda åtgärder i Finland för att främja generationsväxlingar. För att samordna arbetet har handels- och industriministeriet startat ett särskilt företagsamhetsprojekt enligt vad som överenskommits i regeringsprogrammet. Arbetet måste fortsätta också under nästa valperiod och informationen om resultaten göras effektivare.

Det är nödvändigt att stödja generationsväxlingar med olika slag av skattelättnader. Skatterna måste kunna sänkas och längre tider än normalt beviljas för betalning av dem. Lyckade ge-

nerationsväxlingar betyder bestående avtalsarrangemang inom familjen. Ett absolut villkor för de rättsliga åtgärderna i praktiken är att bestämmelserna om skattelättnader och de rättsliga åtgärderna inom familjen träffar varandra.

I vår skattelagstiftning finns en lång rad bestämmelser om skattelättnader. Av svaren på riksdagsledamöternas skriftliga spörsmål att döma finns det redan så många skattelättnadsbestämmelser att de i allt för hög grad gynnar företagaren av ett företag och att neutralitetsprincipen i beskattningen därmed ställs på spel. Utskottet ser det som ett problem att villkoren för lättnader är synnerligen detaljerade, måttsydda lösningar på ett akut problem och att det kräver noggranna planer för att man skall omfattas av den. Villkoret för att de regler som medger de största lättnaderna skall tillämpas till exempel vid överlåtelsen av en gård är att gården har flyttats över på övertagaren genom fång mot vederlag, m.a.o. genom köp eller byte. Med tanke på företagens generationsväxlingar har de arvsrättsliga bestämmelserna fjärrat sig allt för mycket från skattebestämmelserna.

Det allra största problemet med beskattningen har blivit hur företagets värde skall bestämmas vid arvs- och gåvobeskattningen. Före 1993 bestämdes skatten utifrån lika stora egendomsvärden både vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen. Efter en lagändring 1992 har egendomsvärdena vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen och arvs- och gåvobeskattningen differentierats. Vid arvsbeskattningen har värdena på företagsegendom stigit år för år och därmed har arvsbeskattningen blivit mycket tung. Till denna del måste man återgå till den ursprungliga situationen.² (*Utskottets förslag till uttalande 1*)

Sammanfattning

Reglerna om gynnande gåva inverkar i princip på alla sådana arvssituationer där det finns två eller flera bröstarvingar. I praktiken spelar det

² Om samma sak se också FiUB 37/2000 rd — RP 104/2000 rd.

bara i mycket få fall av generationsväxling någon roll att förbudet mot gynnande gåva avskaffas. Att ändra reglerna om gynnande gåva på föreslaget sätt undanröjer inte heller de problem med hur arvslotten skall tolkas som propositionen avser att avhjälpa. Utskottet menar att för- och nackdelarna med propositionen inte står i proportion till varandra och därför tillstyrker det inte förslagen om att ändra reglerna om gynnande gåva.

Däremot är det enligt utskottets mening nödvändigt att inställningen i arvslagstiftningen till avtal med tanke på eventuellt dödsfall ändras, så att arvingarna lagligt kan förbinda sig vid att avskilja företagsegendom från boets övriga förmögenhet medan arvlåtarens fortfarande lever. (*Utskottets förslag till uttalande 2*)

I princip är bestämmelserna i ärvdebalken starka och bestående. Beskattningsbestämmelserna avgör hur människor handlar i praktiken. Därför måste bestämmelserna om skattelättnader och de arvsrättsliga bestämmelserna om företagsförmögenhet ändras så att de harmonierar med varandra och främjar generationsväxlingar.

Detaljmotivering

7 kap. ärvda balken

3 och 8 §. Som framhållits ovan i detaljmotiveringen anser utskottet sig inte kunna tillstyrka de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om gynnande gåva. Därför föreslår utskottet att 3 och 8 § stryks i lagförslaget.

Ikraftträdelsebestämmelsen. Ikraftträdelsebestämmelsens 2 mom. har samband med de föreslagna ändringarna i reglerna om gynnande gåva. I enlighet med sin allmänna linje i saken föreslår utskottet att momentet stryks.

Ingressen och lagrubriken. Av de ändringar som utskottet föreslagit ovan följer att ingressen måste justeras och lagrubriken ändras.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår lagutskottet

att lagförslaget godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag) och

att två uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

*Utskottets ändringsförslag***Lag****om ändring av 7 kap. 5 § ärvabalken**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/1965) 7 kap. (utesl.) 5 § (utesl.), sådan den lyder
 delvis ändrad i lag 700/1990, (utesl.), som följer:

7 kap.	8 §
Om laglott	(Utesl.)
3 §	
(Utesl.)	Ikraftträdelsebestämmelsen
5 §	(1 mom. som i RP)
(Som i RP)	(2 mom. utesl.)
	(2 mom. som 3 mom. i RP)

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att lagen om skatt på arv och gåva ändras så att reglerna för värdering av företag och gårdsbruksegendom vid arvsbeskattningen utformas så att värderingen motsvarar nivån före 1993.
2. Riksdagen förutsätter att förbudet mot avtal om arv frångås för att främja generationsväxling inom företag och gårdsbruk och för att möjliggöra en förnuftig generationsväxling i fråga om arvlåtarens näringsegendom under arvlåtarens livstid.

Helsingfors den 18 juni 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Leena-Kaisa Harkimo /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vänst
Paula Lehtomäki /cent
Kari Myllyniemi /cent
Kirsi Ojansuu /gröna

Veijo Puhjo /vänst
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Petri Salo /saml
Timo Seppälä /saml
Marja Tiura /saml
Harry Wallin /sd
ers. Seppo Lahtela /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Kaisa Vuorisalo.

RESERVATION

Motivering

Problemen med generationsväxlingar kastar en mörk skugga över både företagens och gårdarnas utveckling och framtid. De nödvändiga ändringarna i lagstiftningen har låtit vänta på sig. Statsminister Paavo Lipponens första regering lämnade en proposition med förslag till ändring av bestämmelsen om s.k. gynnande gåva till riksdagen (RP 117/1998 rd). Men riksdagen behandlade inte ärendet och därmed förföll propositionen. Statsminister Lipponens andra regering lämnade en nästan identisk proposition till riksdagen (RP 77/2000 rd). Behandlingen har fördröjts oskäligt mycket. Ett sådant förfarande tyder inte på en ansvarsfull inställning i en sak som är mycket viktig.

Lagutskottet har äntligen kommit med ett betänkande. Men det stannar för att föreslå att bestämmelsen om s.k. gynnande gåva inte skall ändras. Den har acceptabla motiv för sin ståndpunkt, trots att det hade funnits motiv också för propositionen. Utskottet menar att lösningen bör sökas bland fiskala metoder. De är förvisso viktiga, precis som framhålls i utskottets betänkande.

Samtidigt som lagutskottet föreslår att propositionen skall förkastas på denna punkt föreslår den ett uttalande om att bestämmelserna om värdering av företags- och gårdsbruksegendomen vid beskattningen av arv och gåva skall ändras för att minska hindren för generationsväxlingar.

Detta är en mycket viktig sak. Uttalandet innebär att statens skatteintäkter minskar om generationsväxlingarna främjas. Detta kan leda till att finansministeriet inte vill påskynda denna viktiga reform. Därför borde utskottet ha ställt en tidsgräns för ändringarna i sitt uttalande. Bara på detta sätt kan det undvikas att anhopningen av generationsväxlingar förvärras.

Vi anser att uttalandet bör kompletteras med en förpliktelse om att regeringen bör lämna propositioner med förslag till lagändringar till riksdagen så att de hinner behandlas under 2002 års riksmöte. I annat fall förvärras problemet med generationsväxlingar ytterligare till skada för hela samhällsekonomin.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att utskottets första förslag till uttalande godkänns i följande form:

*Riksdagen förutsätter att lagen om skatt på arv och gåva ändras så att bestämmelserna om värdering av företag och gårdsbruks egendom vid arvsbeskattningen utformas så att värderingen motsvarar nivån 1993. **Regeringen skall lämna en proposition med förslag till ändring av lagen på denna punkt så att den kan behandlas under 2002 års riksmöte.***

Helsingfors den 18 juni 2002

Toimi Kankaanniemi /kd
Kari Myllyniemi /cent
Mauri Salo /cent

Paula Lehtomäki /cent
Seppo Lahtela /cent
Kirsi Ojansuu /gröna